

SANAYİ SEKTÖRÜNDE REKABET GÜCÜNÜN ÖLÇÜMÜ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

THE MEASUREMENT OF COMPETITIVE POWER IN PRODUCTION INDUSTRY: AN EXAMPLE OF TURKEY

Hayrettin KESKİNGÖZ¹

Geliş Tarihi: 10.07.2018

Kabul Tarihi: 26.09.2018

Özet

Bu çalışmanın ana amacı Türkiye'nin sanayi sektörünün rekabet gücünün karşılaştırmalı üstünlük yöntemiyle analiz etmektir. Çalışmada 2001-2017 dönemi ele alınmış ve Harmonik Sitem (HS) 2 haneli sınıflandırma kullanılmıştır. Çalışmada Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ), Açıklanmış Simetrik Karşılaştırmalı Üstünlükler (ASKÜ), Ticaret Dengesi İndeksinden (TDİ) yararlanılmış ve sanayi sektörünün ürün haritası oluşturulmuştur. Yapılan analizler sonucunda; Türkiye'nin 73 fasıldan oluşan sanayi sektörünün AKÜ endeksine göre 34 fasıl için dış ticarete üstünlüğü, ASKÜ endeksine göre 31 fasıl için dış ticarete rekabet gücüne, TDİ endeksine göre de Türkiye sadece 19 fasılda dış ticarete net ihracatçı konumdadır. Fasıl sayılarına göre Türkiye'nin sanayi sektöründeki karşılaştırmalı üstünlük oranı %46, rekabet gücü oranı %42, net ihracat gücü oranı ise %26'dır. ASKÜ ve TDİ endeks değerleriyle oluşturulan ürün haritasında ise Türkiye hem rekabet üstünlüğüne hem de net ihracatçı durumda olduğu A grubu fasıl sayısı 19'dur. Rekabetçi durumda olup dış ticaretin istenilen seviyede olmadığı grup olan B grubunda ise fasıl sayısı 12'dir. Sanayi sektörünün rekabet üstünlüğünün olmadığı ve net ithalatçı durumda olduğu D grubu fasıl sayısı ise 42'dir. Sanayi sektörü, ürün haritasına göre küresel dış ticarete istenilen seviyede değildir.

Anahtar Kelimeler: Rekabet Gücü, Sanayi, Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler, Açıklanmış Simetrik Karşılaştırmalı Üstünlükler, Ticaret Dengesi İndeksi, Dış ticaret

Jel Kodları: F1, F10, F14

Abstract

The main purpose of this research is to analyze competitive power of Turkish production industry by comparative advantage method. In this research, 2001-2007 period is studied and HS2 classification is used. We used revealed comparative advantage, revealed symmetric comparative advantage and trade equilibrium index and create product map. As a result of our analyzes Turkey is net exporter in 34 chapters according to revealed comparative advantage, 31 chapters according to revealed symmetric comparative advantage and 19 chapters according to trade equilibrium index. According to chapter numbers the comparative advantage rate is % 46, the competitiveness ratio is % 42, net export power ratio is % 26 in Turkey's industrial sector. In product map which is created by revealed symmetric comparative advantage and trade equilibrium index the number of A group chapter in which Turkey is net exporter is 19. In B group which Turkey is comparative but not in sufficient level there are 12 chapters. In D group which Turkey has not competitive advantage and net exporter there are 42 chapters. According to production industry map the share of Turkey in global foreign trade is not in expected level.

Keywords: Competitiveness, Industry, Competitive Advantage, Revealed Competitive Advantage, Revealed Symmetric Comparative Advantage, Trade Equilibrium, Foreign Trade
Jel Codes: F1, F10, F14

1- GİRİŞ

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Karabük Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, hayrettinkesgingoz@karabuk.edu.tr

Günümüzde sanayi sektörü gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin büyümesi, kalkınması, refah düzeyinin, istihdamın, dış ticaret gelirlerinin artması ve sürdürülmesi için katkı sağlayan en önemli sektördür. Bu sektörün ileriye ve geriye doğru bağlantıları da düşünülürse sanayi sektörü ülke ekonomisinin lokomotif sektörüdür. Küreselleşmenin etkisiyle dış ticarete sınırlar kalkmış, piyasalar ve sanayi sektörü daha rekabetçi bir yapıya ulaşmıştır. Bu rekabetçi ortamdan kazançlı çıkmak isteyen ülkeler daha fazla çaba sarf etmek zorundadır. Rekabet ülkeye ve ilgili sektöre kazanç, istihdam ve gelir getirmektedir. Küreselleşme ve dış ticaret ülkelerin rekabet gücüne daha fazla önem vermelerini sağlamıştır.

Ülkelerin veya sektörlerin rekabet gücünün ölçülmesi Balassa (1965) tarafından ortaya atılan Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ) endeksi ile ölçülmüştür. Balassa'dan sonra Açıklanmış Simetrik Karşılaştırmalı Üstünlükler (ASKÜ) endeksi ve Ticaret Dengesi İndeksi (TDİ) de rekabet gücünün ölçülmesinde kullanılan diğer endekslerdendir. Bu çalışmada Türkiye'nin sanayi sektörünün rekabet gücünü ölçmek için AKÜ, ASKÜ ve TDİ değerleri kullanılarak sanayi sektörünün bütün fasılları analiz edilmiştir. Ayrıca sanayi sektörünün ürün haritası da çıkarılmıştır. Çalışma Türkiye'nin sanayi sektörünün bütün fasıllarının rekabet gücünün analiz edilmesi ile literatüre katkı niteliğindedir. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde rekabet gücü kavramından bahsedilmiştir. İkinci bölümde sanayi sektörü ve rekabet gücü ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise çalışmada kullanılan veri seti ve yöntem ile ilgili bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümde de sanayi sektörünün rekabet gücünün ölçümü için kullanılan endekslerin analiz sonuçları ve analiz sonuçlarının yardımıyla sanayi sektörünün ürün haritası çıkarılıp çalışma tamamlanmıştır.

2- REKABET GÜCÜ KAVRAMI

Rekabet gücü kavramı mikro ve makro ölçekli olarak ikiye ayrılır. Mikro ölçekli rekabet gücü kavramı işletmeler arasındaki rekabet ve bu rekabetin ulusal ve uluslararası piyasalara yansımaları ele alırken, makro ölçekli rekabet gücü ise ülkelerin uluslararası rekabetteki konumlarını esas alır (Çivi, 2001:22). Mikro ve makro ölçekli rekabet gücü girdilerin fiyatı, kalitesi, enerjisi, hammaddesi, beşeri sermayesi, işgücünün niteliği, yönetimi, organizasyonu, teknoloji düzeyi, alt yapısı, sermayesi ve piyasaların gelişmişliği gibi pek çok faktör etkilemektedir (Adıgüzel, 2011:3). Bir ülkenin rekabet gücünü o ülkeye sağlanan değer ve insanlar için refah düzeyi belirlemektedir (Atik, 2005:21). Sanayi sektörü için rekabet gücü ise bir sanayinin ve sanayiye oluşturan firmaların kalite, maliyet, pazarlama gücü, teslimat, mali güç içerisinde oluşan nispi sanayi verimliliği ve nispi maliyet üstünlüğü olarak tanımlanmakta ve bu sayılan faktörler tarafından belirlenmektedir (Ertürk, 1996: 208).

Ülkelerin uluslararası ticareti ülkedeki verimliliği geliştirici veya daraltıcı yönde olmaktadır. Rekabet gücünün ölçütü verimliliklerdir. Rekabet gücünün ölçülmesi ülke ile dış ticaret yaptığı ülkeler arasında ilişkileri ortaya koymak ve ülkenin makro ekonomik performansını ölçmeye yardım etmektir (Saraçoğlu ve Köse, 2000:1). Verimlilik üretimin kalitesine, özelliklerine, etkinliğine bağlı olarak üretimin değeri ile ölçülür. Ülkelerin rekabet güçlerinin ölçülmesi için Balassa (1965) yılında AKÜ endeksini kullanmış ardından bu endeksin türevleri olan ASKÜ ve TDİ endeksleri de rekabet gücünün analizlerinde kullanılmaktadırlar.

3- LİTERATÜR TARAMASI

Rekabet gücünün açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler yöntemi kullanılarak belirlenmesi için yapılan çalışmalar Türkiye için literatürde pek fazla değildir. Ayrıca konu ile ilgili yapılan çalışmalarda genellikle sektörler için bütün fasılların ele alınması yerine sadece bir veya birkaç fasılla ilgili çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışma sektörün bütün fasıllarını ele alması, analiz edip ürün haritasını çıkarması ve çıkan sonuçları değerlendirmesi bakımından literatüre katkı

niteliğindedir. Konu ile ilgili yapılan ulusal ve uluslararası ölçekte yapılan çalışmalar Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Ulusal ve Uluslararası Ölçekte Yapılan Çalışmalar

Yazar/yıl	Örneklem/yöntem	Sonuç
Yang (1999)	1965-1996, Çin, tekstil ve hazır giyim sektörleri, Rekabet Gücü Analizi	Çin’in tekstil ve hazır giyim sektöründe rekabet gücüne sahip olduğu belirlenmiştir.
Havrila ve Gunawardana (2003)	1965-1996, Avustralya, tekstil ve hazır giyim sektörleri, Rekabet Gücü Analizi	Avustralya’nın tekstil ve hazır giyim sektöründe rekabet gücüne sahip olmadığı belirlenmiştir.
Konyalı ve Emirhan (2004)	1990-2001, Türkiye-AB cam ve seramik sektörleri, Rekabet Gücü Analizi	Her iki sektörde de ihracat performansının yüksek olduğu, ancak cam sanayiinde 2001 yılında Türkiye’nin bazı ülkeler karşısında rekabet gücünü yitirdiği tespit edilmiştir
Kök ve Çoban (2005)	1989-2001, Türkiye-AB, Tekstil endüstrisi, Rekabet Gücü Analizi	Türkiye’nin AB ülkeleri karşısında yüksek bir rekabet gücüne sahip olduğuna ulaşılmıştır.
Çeştepe ve Ermiş (2007)	1996-2002, Türkiye, seramik sektörü, Rekabet Gücü Analizi	Türk seramik sektörünün dünya ve AB ile rekabet gücünün olduğu belirlenmiştir.
Karaalp ve Yılmaz (2012)	1988-2008, Türkiye, tekstil ve hazır giyim sektörleri, Rekabet Gücü Analizi	Türkiye’nin ilgili sektörde yüksek rekabet gücüne sahip olduğu belirlenmiştir.
Rahmaddi ve Ichihashi (2012)	1987-2008, Endonezya imalat sanayi, Rekabet Gücü Analizi	Endonezya kauçuk, ahşap eşya, kâğıt ve karton, tekstil ve hazır giyim, madenler, mobilya ve ayakkabı ihracatında rekabet gücüne sahiptir.
Altıntaş ve Akpolat (2013)	2004-2011, Türkiye-AB, Tekstil sektörü, Rekabet Gücü Analizi	Türkiye’nin tekstil sektöründe AB ülkeleri karşısında rekabet avantajına sahip olduğu belirlenmiştir.
Erkan (2013)	1993-2009, Türkiye, Tekstil ve hazır giyim sektörleri, Rekabet Gücü Analizi	Türkiye tekstil sektörünün alt ürün grubunun 43’ünde ve hazır giyim sektörünün alt ürün grubunun 34’ünde rekabet avantajına sahiptir.

Gacener Atış (2014)	1995-2012, Türkiye, Tekstil ve konfeksiyon sektörleri, Rekabet Gücü Analizi	Türkiye'nin tekstil ve konfeksiyon sektöründe rekabet avantajına sahiptir.
Şahin (2015)	1995-2013, Çin- Türkiye, tekstil ve hazır giyim sektörleri, Rekabet Gücü Analizi	Türkiye'nin AKÜ katsayısının Çin'e göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
Bashimov (2015)	2001-2013, Türkmenistan, tekstil sektörü, Rekabet Gücü Analizi	Türkmenistan'ın "pamuk" ve "dokunabilir maddelerden hazır eşya" alt ürün gruplarında rekabet gücüne sahip olduğu belirlenmiştir.
Şahin (2016)	2000-2014, ASEAN-5 ülkeleri, tekstil ve hazır giyim sektörleri, Rekabet Gücü Analizi	Endonezya tekstil ve hazır giyim sektöründe rekabet avantajına sahipken, Filipinler hazır giyim sektöründe rekabet avantajına sahiptir.
Bashimov (2017)	2000-2014, Türkiye mobilya endüstrisi, Rekabet Gücü Analizi	Türkiye'nin mobilya ihracatında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu belirlenmiştir

4- VERİ SETİ VE YÖNTEM

Bu çalışmada uluslararası ticarete konu olan mallar için kullanılan ticari sınıflandırma sistemi olan Harmonize Sistem (HS Code) kullanılmıştır. Çalışmada 2001-2017 dönemi için Türkiye'nin sanayi sektörüne ait 73 fasılın ihracat ve ithalat verileri kullanılmıştır. Çalışmadaki veriler uluslararası ticaret merkezi (INTRACEN) veri tabanından alınmıştır. HS sınıflandırmasına göre sanayi sektörü 73 fasıldan oluşmaktadır. Bu fasıllar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: HS Sınıflandırmasında Yer Alan Sanayi Sektörüne Ait Ürün Kod Ve İsimleri

KOD	FASILLAR
25	Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento
26	Metal cevherleri, cüruf ve kül
27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar
28	İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri
29	Organik kimyasal ürünler
30	Eczacılık ürünleri
31	Gübreler
32	Debagatte ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, tanenler, boyalar, pigmentler vb. vernikler vb. macunlar, mürekkepler
33	Uçucu yağlar ve rezinoitler, parfümeri, kozmetik veya tuvalet müstahzarları
34	Sabunlar, yüzey-aktif organik maddeler, yıkama-yığlama müstahzarları, mumlar, bakım müstahzarları, dişçilik müstahzarları
35	Albüminoid maddeler, değişikliğe uğramış nişasta esaslı ürünler, tutkallar, enzimler

36	Barut ve patlayıcı maddeler, pirotekni mamulleri, kibritler, piroforik alaşımlar, ateş alıcı maddeler
37	Fotoğrafçılıkta veya sinemacılıkta kullanılan eşya
38	Muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.)
39	Plastikler ve mamulleri
40	Kauçuk ve kauçuktan eşya
41	Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler
42	Deri-saracıye eşyası, eyer-koşum takımları, seyahat eşyası, el çantaları vb. mahfazalar, hayvan bağırsağından mamul eşya
43	Kürkler ve taklit kürkleri, bunların mamulleri
44	Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü
45	Mantar ve mantardan eşya
46	Hasırdan, sazdan veya örülmeye elverişli diğer maddelerden mamuller, sepetçi ve hasırcı eşyası
47	Odun veya diğer lifli selülozik maddelerin hamurları, geri kazanılmış kağıt veya karton (döküntü, kırpıntı ve hurdalar)
48	Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya
49	Basılı kitaplar, gazeteler, resimler ve baskı sanayiinin diğer mamulleri, el ve makina yazısı metinler ve planlar
50	İpek
51	Yapağı ve yün, ince veya kaba hayvan kılı, at kılından iplik ve dokunmuş mensucat
52	Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat
53	Dokumaya elverişli diğer bitkisel lifler, kâğıt ipliği ve kağıt ipliğinden
54	Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler
55	Sentetik ve suni devamsız lifler
56	Vatka, keçe ve dokunmamış mensucat, özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya
57	Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları
58	Özel dokunmuş mensucat, tüfte edilmiş dokunabilir mensucat, dantela, duvar halıları, şeritçi ve kaytancı eşyası, işlemler
59	Emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya
60	Örme eşya
61	Örme giyim eşyası ve aksesuarı
62	Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı
63	Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar
64	Ayakkabılar, getrler, tozluklar ve benzeri eşya, bunların aksamı
65	Başlıklar ve aksamı (şapka, kasket, koruyucu başlıklar vb.)
66	Şemsiyeler, güneş şemsiyeleri, bastonlar, iskemle bastonlar, kamçılar, kırbaçlar ve bunların aksamı
67	Hazırlanmış ince ve kalın kuş tüyleri ve bunlardan eşya, yapma çiçekler, insan saçından eşya
68	Taş, alçı, çimento, amyan, mika veya benzeri maddelerden eşya
69	Seramik mamulleri
70	Cam ve cam eşya

71	Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar
72	Demir ve çelik
73	Demir veya çelikten eşya
74	Bakır ve bakırdan eşya
75	Nikel ve nikelden eşya
76	Alüminyum ve alüminyumdan eşya
77	Belirtilmemiş
78	Kurşun ve kurşundan eşya
79	Çinko ve çinkodan eşya
80	Kalay ve kalaydan eşya
81	Diğer adi metaller (tungsten, molibden, tantal, magnezyum, kobalt, bizmut, kadmiyum, vb.), sermetler, bunlardan eşya
82	Adi metallerden aletler, bıçakçı eşyası ve sofrta takımları, adi metallerden bunların aksam ve parçaları
83	Adi metallerden çeşitli eşya (kilit, kasa, mobilya tertibatı, vb.)
84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları
85	Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı
86	Demiryolu vb. hatlara ait taşıtlar ve malzemeler, bunların aksam-parçaları, mekanik trafik sinyalizasyon cihazları
87	Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı
88	Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar
89	Gemiler ve suda yüzen taşıt ve araçlar
90	Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı
91	Saatler ve bunların aksam ve parçaları
92	Müzik aletleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı
93	Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı
94	Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb. prefabrik yapılar
95	Oyuncaklar, oyun ve spor malzemeleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı
96	Çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar, fırça vb.)
97	Sanat eserleri, koleksiyon eşyası ve antikalar
98	Belirtilmemiş
99	Kişisel eşyalar, deniz ve hava taşıtlarına verilen kumanya ve malzeme (yakıtlar hariç)

Kaynak: INTRACEN ve TÜİK'ten alınıp yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sanayi sektörünü oluşturan fasılları gördükten sonra bu fasılların rekabet güçlerinin ölçülmesi için kullanılan en yaygın yöntemden ilki AKÜ endeksidir. İlk olarak Liesner (1958) tarafından ortaya atılan AKÜ endeksi Ballassa (1965) tarafından işlevsel hale getirilmiştir. Ballassa (1965)'nin AKÜ endeksi karşılaştırmalı üstünlüğün gerçek biçimini ortaya koyan ticaret sonrası verilerle ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olup olmadığını ölçmektedir. Başka bir deyişle AKÜ endeksi ülkelerin zayıf ya da güçlü durumdaki sektörlerinin ya da fasıllarının ampirik olarak kanıtlanmasıdır (Altay: 2008). Ballassa'nın AKÜ indeksi şu şekilde ifade edilmektedir.

$$AKÜ_{ak} = (X_{ak} / X_k) / (X_{al} / X_l) \dots \dots \dots (1)$$

Burada AKÜ_{ak}; k ülkesinin a malı için açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler indeksini

X_{ak} : k ülkesinin a malı ihracatı

X_k : k ülkesinin toplam ihracatı

X_{al} : a malı dünya ihracatı

X_l : toplam dünya ihracatını göstermektedir.

AKÜ endeks değerinin 1'den büyük olması ülkenin o mal veya fasıl türünde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu anlamına gelmektedir. AKÜ endeks değerinin 1'den küçük olması ise ülkenin o mal veya fasıl türünde karşılaştırmalı olarak dezavantajlı olduğu anlamına gelir (Utkulu ve İmer, 2009; Şahinli, 2011; Ervani, 2013; Mushanyuri ve Mzumara, 2013). Daha ayrıntılı bir şekilde ise eğer $AKÜ > 4$ ise güçlü, $2 < AKÜ < 4$ ise orta, $1 < AKÜ < 2$ ise zayıf ve $0 < AKÜ < 1$ ise de dış ticarete dezavantajlı bir şekilde karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir (Hiploopen ve Marrewijk, 2001).

Rekabet gücünün belirlenmesinde kullanılan en yaygın ikinci yöntem ise AKÜ yönteminin geliştirilip elde edilen Açıklanmış Simetrik Karşılaştırmalı Üstünlükler (ASKÜ) endeksidir. ASKÜ indeksi şu şekilde ifade edilmektedir.

$$ASKÜ = (AKÜ - 1) / (AKÜ + 1) \dots \dots \dots (2)$$

ASKÜ indeksi -1 ile + 1 değeri arasındadır. Endeks değeri pozitif ise ilgili fasıl, sektör veya ülke rekabet gücüne sahip, endeks değeri negatif ise ilgili fasıl, sektör veya ülke rekabet dezavantajına sahiptir (Laursen, 1998).

Rekabet gücünün belirlenmesinde kullanılan çalışmadaki son yöntem de Ticaret Dengesi İndeksi (TDİ)'dir. Lafay tarafından geliştirilen bu indeks ülkenin ilgili üründe veya fasılda net ihracatçı /net ithalatçı olup olmadığını belirlemek için kullanılmaktadır (Widodo, 2008; Ishchukova ve Smutka, 2013). TDİ şu şekilde ifade edilmektedir.

$$TDİ = (X_{ij} - i_j) / ((X_{ij} + M_{ij})) \dots \dots \dots (3)$$

i ülkeyi, j ürünü, X ihracatı, M ise ithalatı göstermektedir. TDİ endeks değeri -1 ile + 1 değeri arasında bir değer almaktadır. TDİ değeri pozitif ise ülke net ihracatçı, negatif ise ülke net ithalatçı, 0 ise ülkenin ihracat ve ithalat değerlerinin birbirine eşit olduğu söylenir (Amighini, 2005; Özçalık ve Okur, 2013; Ma, 2013; Altay Topçu ve Sümerli Sarıgül, 2015).

Ayrıca rekabet gücünün ölçülmesinde kullanılan ikinci ve üçüncü yöntem olan ASKÜ ve TDİ ile sanayi sektörünün üretim haritası oluşturulmaktadır. Üretim haritası A, B, C, D olarak dört gruptan oluşmaktadır. Bu grupların anlamları ise;

A: ($ASKÜ > 0$, $TDİ > 0$) ise Karşılaştırmalı Üstünlük ve Net İhracatçı

B: ($ASKÜ > 0$, $TDİ < 0$) ise Karşılaştırmalı Üstünlük ve Net İthalatçı

C: ($ASKÜ < 0$, $TDİ > 0$) ise Karşılaştırmalı Dezavantaj ve Net İhracatçı

D: ($ASKÜ < 0$, $TDİ < 0$) ise Karşılaştırmalı Dezavantaj ve Net İthalatçı durumları söz konusudur (Widodo, 2008).

5- ANALİZ SONUÇLARI

Türkiye'nin sanayi sektörünün 73 fasıla ait rekabet gücünün hesaplandığı ve hangi fasılda karşılaştırmalı üstünlüğünün olduğunun görülebilmesi için ilk endeks AKÜ endeks değeridir. AKÜ

endeks değerleri 2001-2017 dönemi için ayrı ayrı fasıllara göre hesaplanmış ve her yıl için ortalama değerleri ile karşılaştırmalı üstünlük derecesi Tablo 3'te belirlenmiştir.

Tablo 3: Sanayi Sektörü Fasılları İçin AKÜ Endeks Değerleri

Fasıllar	AKÜ Ortalama	Üstünlük Derecesi	Fasıllar	AKÜ Ortalama	Üstünlük Derecesi	Fasıllar	AKÜ Ortalama	Üstünlük Derecesi
25	7,07	Güçlü	50	0,16	Dezavantaj	75	0,08	Dezavantaj
26	1,06	Zayıf	51	1,71	Zayıf	76	1,58	Zayıf
27	0,28	Dezavantaj	52	3,72	Orta	77	-	-
28	1,14	Zayıf	53	0,78	Dezavantaj	78	0,3	Dezavantaj
29	0,18	Dezavantaj	54	3,77	Orta	79	0,18	Dezavantaj
30	0,21	Dezavantaj	55	4,62	Güçlü	80	0,04	Dezavantaj
31	0,33	Dezavantaj	56	2,29	Orta	81	0,07	Dezavantaj
32	0,91	Dezavantaj	57	12,12	Güçlü	82	0,37	Dezavantaj
33	0,75	Dezavantaj	58	5,83	Güçlü	83	1,44	Zayıf
34	2,1	Orta	59	1,93	Zayıf	84	0,68	Dezavantaj
35	0,6	Dezavantaj	60	5,34	Güçlü	85	0,54	Dezavantaj
36	0,76	Dezavantaj	61	6,62	Güçlü	86	0,31	Dezavantaj
37	0,09	Dezavantaj	62	4,11	Güçlü	87	1,68	Zayıf
38	0,35	Dezavantaj	63	6,78	Güçlü	88	0,37	Dezavantaj
39	1,03	Zayıf	64	0,6	Dezavantaj	89	1,47	Zayıf
40	1,68	Zayıf	65	0,38	Dezavantaj	90	0,13	Dezavantaj
41	0,6	Dezavantaj	66	0,41	Dezavantaj	91	0,07	Dezavantaj
42	1,18	Zayıf	67	0,03	Dezavantaj	92	0,17	Dezavantaj
43	3,15	Orta	68	3,52	Orta	93	2,63	Orta
44	0,58	Dezavantaj	69	2,84	Orta	94	1,38	Zayıf
45	0,03	Dezavantaj	70	1,99	Zayıf	95	0,11	Dezavantaj
46	0,08	Dezavantaj	71	1,85	Zayıf	96	1,48	Zayıf
47	0,04	Dezavantaj	72	3,24	Orta	97	0,03	Dezavantaj
48	0,79	Dezavantaj	73	2,56	Orta	98	-	-
49	0,22	Dezavantaj	74	1,15	Zayıf	99	0,1	Dezavantaj

Kaynak: INTRACEN veri tabanından alınıp yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 3'teki AKÜ endeksine göre, Türkiye'nin sanayi sektöründe güçlü karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu fasıl sayısı 8'dir. Bu fasıllar sırasıyla 25, 55, 57, 58, 60, 61, 62 ve 63 numaralı fasıllardır. Bu 8 fasılda Türkiye'nin sanayi sektörü dış ticarete söz sahibidir. Orta karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu fasıl sayısı 10'dur. Bu fasıllar 34, 43, 52, 54, 56, 68, 69, 72, 73 ve 93 numaralı fasıllardır. Bu 10 fasılda Türkiye'nin sanayi sektörü dış ticarete orta düzeyde söz sahibidir. Zayıf karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu fasıl sayısı 16 fasıldır. Bu fasıllar 26, 28, 39, 40, 42, 51, 59, 70, 71, 74, 76, 83, 87, 89, 94 ve 96 numaralı fasıllardır. Bu 16 fasılda Türkiye'nin sanayi sektörü dış ticarete zayıftır. Burada belirtilmesi gerekir ki orta ve zayıf karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olan fasıllarda dış ticarete bir karşılaştırmalı üstünlük durumu bulunmaktadır. Bu endeks değerleri daha da arttırılabilir. Son olarak AKÜ endeksinde Türkiye'nin sanayi sektörünün dezavantajlı olduğu fasıl sayısı 39 fasıldır. Bu fasıllar; 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 41, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 64, 65, 66, 67, 75, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 88, 90, 91, 92, 95, 97 ve 99 numaralı fasıllardır. Bu 39 fasılda Türkiye'nin sanayi sektörü dış ticarete dışa bağımlıdır. 8 fasıl güçlü, 10 fasıl orta ve 16 fasıl da zayıf karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olup toplamda 34 fasıl için dış ticarete üstünlük durumu söz konusu iken 39 fasıl için ise dış ticarete dezavantajlıdır. Fasıl sayılarına göre Türkiye'nin sanayi sektörü için karşılaştırmalı üstünlük oranı %46'dır.

AKÜ endeksinin gördükten sonra rekabet gücünü hesaplayan diğer bir endeks olan ASKÜ endeksi ortalama değerleri Tablo 4'te hesaplanmıştır.

Tablo 4: Sanayi Sektörü Fasılları İçin ASKÜ Endeks Değerleri

Fasıllar	ASKÜ Ortalama	Sonuç	Fasıllar	ASKÜ Ortalama	Sonuç	Fasıllar	ASKÜ Ortalama	Sonuç
25	0,74	Rekabet Edebilir	50	-0,73	Rekabet Edemez	75	-0,87	Rekabet Edemez
26	-0,1	Rekabet Edemez	51	0,26	Rekabet Edebilir	76	0,18	Rekabet Edebilir
27	-0,57	Rekabet Edemez	52	0,57	Rekabet Edebilir	77	-	-
28	0,01	Rekabet Edebilir	53	-0,14	Rekabet Edemez	78	-0,61	Rekabet Edemez
29	-0,7	Rekabet Edemez	54	0,57	Rekabet Edebilir	79	-0,7	Rekabet Edemez
30	-0,68	Rekabet Edemez	55	0,64	Rekabet Edebilir	80	-0,93	Rekabet Edemez
31	-0,54	Rekabet Edemez	56	0,32	Rekabet Edebilir	81	-0,87	Rekabet Edemez
32	-0,08	Rekabet Edemez	57	0,82	Rekabet Edebilir	82	-0,48	Rekabet Edemez
33	-0,19	Rekabet Edemez	58	0,7	Rekabet Edebilir	83	0,13	Rekabet Edebilir
34	0,33	Rekabet Edebilir	59	0,31	Rekabet Edebilir	84	-0,21	Rekabet Edemez

35	-0,31	Rekabet Edemez	60	0,66	Rekabet Edebilir	85	-0,31	Rekabet Edemez
36	-0,17	Rekabet Edemez	61	0,72	Rekabet Edebilir	86	-0,56	Rekabet Edemez
37	-0,83	Rekabet Edemez	62	0,6	Rekabet Edebilir	87	0,21	Rekabet Edebilir
38	-0,51	Rekabet Edemez	63	0,71	Rekabet Edebilir	88	-0,51	Rekabet Edemez
39	-0,03	Rekabet Edemez	64	-0,28	Rekabet Edemez	89	0,13	Rekabet Edebilir
40	0,22	Rekabet Edebilir	65	-0,48	Rekabet Edemez	90	-0,78	Rekabet Edemez
41	-0,26	Rekabet Edemez	66	-0,47	Rekabet Edemez	91	-0,87	Rekabet Edemez
42	0,03	Rekabet Edebilir	67	-0,94	Rekabet Edemez	92	-0,71	Rekabet Edemez
43	0,48	Rekabet Edebilir	68	0,54	Rekabet Edebilir	93	0,39	Rekabet Edebilir
44	-0,3	Rekabet Edemez	69	0,46	Rekabet Edebilir	94	0,11	Rekabet Edebilir
45	-0,94	Rekabet Edemez	70	0,32	Rekabet Edebilir	95	-0,8	Rekabet Edemez
46	-0,87	Rekabet Edemez	71	0,14	Rekabet Edebilir	96	-0,01	Rekabet Edemez
47	-0,93	Rekabet Edemez	72	0,5	Rekabet Edebilir	97	-0,95	Rekabet Edemez
48	-0,14	Rekabet Edemez	73	0,41	Rekabet Edebilir	98	-	-
49	-0,64	Rekabet Edemez	74	0,01	Rekabet Edebilir	99	-0,82	Rekabet Edemez

Kaynak: INTRACEN veri tabanından alınıp yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 4'teki ASKÜ endeks değerlerini analiz edersek sanayi sektörünün rekabet gücüne sahip olduğu fasıl sayısı 31 iken rekabet gücüne sahip olmadığı fasıl sayısı ise 42 fasıldır. Fasıl sayılarına göre Türkiye'nin sanayi sektörünün dünya ticaretindeki rekabet gücü % 42'dir. ASKÜ endeksini gördükten sonra son olarak rekabet gücünü hesaplayan endeks olan TDİ ortalama endeks değerleri de Tablo 5'te hesaplanmıştır.

Tablo 5: Sanayi Sektörü Fasılları İçin TDİ Endeks Değerleri

Fasıllar	TDİ Ortalama	Sonuç	Fasıllar	TDİ Ortalama	Sonuç	Fasıllar	TDİ Ortalama	Sonuç
25	0,68	Net İhracatçı	50	-0,78	Net İthalatçı	75	-0,87	Net İthalatçı
26	-0,01	Net İthalatçı	51	-0,35	Net İthalatçı	76	-0,16	Net İthalatçı
27	-0,8	Net İthalatçı	52	-0,22	Net İthalatçı	77	-	-
28	-0,23	Net İthalatçı	53	-0,8	Net İthalatçı	78	-0,89	Net İthalatçı
29	-0,82	Net İthalatçı	54	-0,13	Net İthalatçı	79	-0,92	Net İthalatçı
30	-0,77	Net İthalatçı	55	-0,18	Net İthalatçı	80	-0,94	Net İthalatçı
31	-0,82	Net İthalatçı	56	-0,07	Net İthalatçı	81	-0,84	Net İthalatçı
32	-0,56	Net İthalatçı	57	0,76	Net İhracatçı	82	-0,59	Net İthalatçı
33	-0,32	Net İthalatçı	58	0,42	Net İhracatçı	83	-0,09	Net İthalatçı
34	0,06	Net İhracatçı	59	0,08	Net İhracatçı	84	-0,43	Net İthalatçı
35	-0,61	Net İthalatçı	60	0,54	Net İhracatçı	85	-0,3	Net İthalatçı
36	-0,23	Net İthalatçı	61	0,86	Net İhracatçı	86	-0,64	Net İthalatçı
37	-0,88	Net İthalatçı	62	0,67	Net İhracatçı	87	0,05	Net İhracatçı
38	-0,67	Net İthalatçı	63	0,88	Net İhracatçı	88	-0,45	Net İthalatçı
39	-0,47	Net İthalatçı	64	-0,16	Net İthalatçı	89	0,16	Net İhracatçı
40	-0,07	Net İthalatçı	65	-0,33	Net İthalatçı	90	-0,8	Net İthalatçı

41	-0,56	Net İthalatçı	66	-0,52	Net İthalatçı	91	-0,84	Net İthalatçı
42	0,08	Net İhracatçı	67	-0,92	Net İthalatçı	92	-0,57	Net İthalatçı
43	0,33	Net İhracatçı	68	0,44	Net İhracatçı	93	0,11	Net İhracatçı
44	-0,35	Net İthalatçı	69	0,43	Net İhracatçı	94	0,31	Net İhracatçı
45	-0,86	Net İthalatçı	70	0,21	Net İhracatçı	95	-0,72	Net İthalatçı
46	-0,79	Net İthalatçı	71	-0,15	Net İthalatçı	96	-0,26	Net İthalatçı
47	-0,96	Net İthalatçı	72	-0,26	Net İthalatçı	97	-0,73	Net İthalatçı
48	-0,44	Net İthalatçı	73	0,36	Net İhracatçı	98	-	-
49	-0,37	Net İthalatçı	74	-0,45	Net İthalatçı	99	-0,22	Net İthalatçı

Kaynak: INTRACEN veri tabanından alınıp yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 5'deki TDİ endeks değerlerine göre sanayi sektöründe Türkiye sadece 19 fasılda dış ticarete net ihracatçı konumda iken 54 fasılda ise net ithalatçı konumdadır. Bu durumda dünya ticaretinde Türkiye'nin net ihracat gücü oranı %26'dır. AKÜ endeksini gördükten sonra karşılaştırmalı üstünlükleri görsel olarak ifade eden gruplandırma yönteminde ASKÜ ve TDİ endeks değerleri kullanılarak sanayi sektörü için ürün haritası Tablo 6'da oluşturulmuştur.

Tablo 6: Sanayi Sektörü Ürün Haritası

Fasıllar	ASKÜ Ortalama	TDİ Ortalama	Sonuç	Fasıllar	ASKÜ Ortalama	TDİ Ortalama	Sonuç
25	0,74	0,68	A	63	0,71	0,88	A
26	-0,10	-0,01	D	64	-0,28	-0,16	D
27	-0,57	-0,80	D	65	-0,48	-0,33	D
28	0,01	-0,23	B	66	-0,47	-0,52	D
29	-0,70	-0,82	D	67	-0,94	-0,92	D
30	-0,68	-0,77	D	68	0,54	0,44	A

31	-0,54	-0,82	D	69	0,46	0,43	A
32	-0,08	-0,56	D	70	0,32	0,21	A
33	-0,19	-0,32	D	71	0,14	-0,15	B
34	0,33	0,06	A	72	0,50	-0,26	B
35	-0,31	-0,61	D	73	0,41	0,36	A
36	-0,17	-0,23	D	74	0,01	-0,45	B
37	-0,83	-0,88	D	75	-0,87	-0,87	D
38	-0,51	-0,67	D	76	0,18	-0,16	B
39	-0,03	-0,47	D	77	-	-	-
40	0,22	-0,07	B	78	-0,61	-0,89	D
41	-0,26	-0,56	D	79	-0,70	-0,92	D
42	0,03	0,08	A	80	-0,93	-0,94	D
43	0,48	0,33	A	81	-0,87	-0,84	D
44	-0,30	-0,35	D	82	-0,48	-0,59	D
45	-0,94	-0,86	D	83	0,13	-0,09	B
46	-0,87	-0,79	D	84	-0,21	-0,43	D
47	-0,93	-0,96	D	85	-0,31	-0,30	D
48	-0,14	-0,44	D	86	-0,56	-0,64	D
49	-0,64	-0,37	D	87	0,21	0,05	A
50	-0,73	-0,78	D	88	-0,51	-0,45	D
51	0,26	-0,35	B	89	0,13	0,16	A
52	0,57	-0,22	B	90	-0,78	-0,80	D
53	-0,14	-0,80	D	91	-0,87	-0,84	D
54	0,57	-0,13	B	92	-0,71	-0,57	D
55	0,64	-0,18	B	93	0,39	0,11	A

56	0,32	-0,07	B	94	0,11	0,31	A
57	0,82	0,76	A	95	-0,80	-0,72	D
58	0,70	0,42	A	96	-0,01	-0,26	D
59	0,31	0,08	A	97	-0,95	-0,73	D
60	0,66	0,54	A	98	-	-	-
61	0,72	0,86	A	99	-0,82	-0,22	D
62	0,60	0,67	A				

Kaynak: INTRACEN veri tabanından alınıp yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 6’da sanayi sektörünün ürün haritası verilmiştir. Ürün haritasında en çok istenilen grup A grubu karşılaştırmalı üstünlüğü, rekabet gücünü ve net ihracatçı durumu gösterirken, en az istenilen grup ise D grubu karşılaştırmalı dezavantaj durumunu, rekabet gücünün olmadığını ve ülkenin o fasıl veya üründe net ithalatçı olduğunun göstergesidir. Türkiye’nin sanayi sektöründeki A grubu fasıl sayısı 19’dur. Bu 19 fasılda Türkiye hem rekabet üstünlüğüne hem de net ihracatçı durumdadır. B grubu fasıl sayısı 12’dir. Bu 12 fasılda rekabetçi güce sahipken dış ticarete istenilen seviyeye ulaşamamıştır. D grubu fasıl sayısı ise 42’dir. Bu fasıllarda sanayi sektörü karşılaştırmalı olarak dezavantajlı ve net ithalatçı durumdadır.

6- SONUÇ

Bu çalışmada Türkiye’nin sanayi sektörü için 73 fasılda küresel dış ticarete rekabet gücüne sahip olup olmadığı araştırılmıştır. Bu amaçla AKÜ, ASKÜ ve TDİ değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca ASKÜ ve TDİ endeks değerlerinden de sanayi sektörü için ürün haritası elde edilmiştir. Türkiye’nin 73 fasıldan oluşan sanayi sektörünün AKÜ endeksine göre 34 fasıl için dış ticarete üstünlük söz konusu iken 39 fasıl için ise dış ticarete üstünlük durumu dezavantajlıdır. ASKÜ endeksine göre sanayi sektörünün rekabet gücüne sahip olduğu fasıl sayısı 31 iken rekabet gücüne sahip olmadığı fasıl sayısı ise 42 fasıldır. TDİ endeksine göre de Türkiye sadece 19 fasılda dış ticarete net ihracatçı konumda iken 54 fasılda ise net ithalatçı konumdadır. Endeks değerleriyle oluşturulan ürün haritasında ise A grubu fasıl sayısı 19’dur. Bu 19 fasılda Türkiye hem rekabet üstünlüğüne hem de net ihracatçı durumdadır. B grubu fasıl sayısı 12’dir. Bu 12 fasıl için ise rekabetçi durumda istenilen seviyede dış ticaret seviyesine ulaşamamıştır. D grubu fasıl sayısı ise 42’dir. Bu fasıllarda sanayi sektörü karşılaştırmalı olarak dezavantajlı ve net ithalatçı durumdadır.

Sonuç olarak fasıl sayılarına göre Türkiye'nin sanayi sektöründeki karşılaştırmalı üstünlük oranı % 46, rekabet gücü oranı % 42, net ihracat gücü oranı ise % 26’dır. Sonuçların bu şekilde çıkma nedeni sanayi sektöründe katma değer oluşturmak için Türkiye, dışardan ürün ticaretini gerçekleştirmek zorundadır. Ayrıca yüksek teknolojik ürünlerin yerine montaj sanayiye, inşaat sektörüne yönlmesi sanayi sektöründeki fasılları yeterince beslemektedir. Bunun yanında Ar-Ge faaliyetlerinin yeteri kadar arttırılamaması, marka gücünün sınırlı olması, sektörde kayıt dışılığın fazla olması da sanayi sektöründeki fasılların net ithalatçı olmasındaki diğer nedenler arasında sayılabilir. Net ithalatçı fasıllardan net ihracatçı fasıllara geçebilmek için teşviklerin etkin kullanılıp özel sektör girişimiyle Ar-Ge, inovasyon ve tasarım ile ilgili gerekli çalışmaların ve yatırımların yapılması büyük önem taşımaktadır. Türkiye’nin sanayi sektöründeki fasılların dünya dış ticaretinden yeterli miktarda payına düşen miktarı alabilmesi için rekabet gücünün arttırılması gerekmektedir. Rekabet gücünün arttırılabilmesi için ise öncelikle sorunların

çözülmesi gerekir. Uluslararası piyasadaki rekabet gücünü arttırmak için de gerçekleşen ve gerçekleşecek olan yatırımlarla marka değerinin oluşturulması ve kayıt dışı üretim ile mücadele edilmesi gerekmektedir.

7- KAYNAKÇA

Adıgüzel, M. (2011), “**Uluslararası Rekabet Gücü: Belirleyici Faktörler ve Ölçülmesi Türkiye Bağlamında Bir Değerlendirme**”, Ankara: Nobel Yayın.

Altay Topçu, Sümerli Sarıgül, S. (2015), “Comparative Advantage and the Products Mapping of Exporting Sectors in Turkey”, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 3(18), 330-348.

Altay, H. (2008), “Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi Kapsamında Türk Endüstrilerinin Avrupa Birliği (15) Pazarındaki Rekabet Gücü Düzeylerinin İncelenmesi: 1995-2007”. **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 21: 215-240.

Altıntaş, N. ve Akpolat, A.G. (2013), “Tekstil Sektöründe Avrupa Birliği İle Türkiye Arasındaki Rekabet Analizi”, **KAÜ İ.İ.B.F. Dergisi**, 4(6), 33-42.

Amighini A. (2005), “China in the International Fragmentation of Production: Evidence from the ICT Industry”, **The European Journal of Comparative Economics**, 2 (2): 203-219

Atik, H. (2005), “**Yenilik ve Ulusal Rekabet Gücü**”, Ankara: Detay Yayıncılık.

Balassa, B. (1965), “Trade Liberalisation and Revealed Comparative Advantage”, **The Manchester School of Economics and Social Science**, 33: 99-123.

Bashimov, G. (2014), “Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Karşılaştırmalı Avantajı: Türkiye ve Pakistan Örneği”, **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 3 (1), 31-42.

Bashimov, G. (2015), “Türkmenistan’ın Uluslararası Ticaretteki Karşılaştırmalı Üstünlüğü: Tekstil Endüstrisi Örneği”, **Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2(2), 12-21.

Çeştepe, H., Ermiş, A. (2007), “Türk Seramik Sektörünün Rekabet Gücü (1996-2002)”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 12(1), 127-143.

Çivi, E. (2001), “Rekabet Gücü: Literatür Araştırması”, **Yönetim ve Ekonomi**, 8(2), 21-38.

Erkan, B. (2013), “Türkiye’nin Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü İhracatında Uluslararası Rekabet Gücünün Belirlenmesi”, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 13(1), 93-110.

Ertürk, E. (1996), “**Uluslararası İktisat**”, Ekin Kitabevi, İstanbul

Ervani, E. (2013), “Export and Import Performance of Indonesia’s Agriculture Sector”, **Journal of Economics and Policy**, 6 (1), 54-63.

Gacener Atış, A. (2014), “Türkiye’nin Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün Karşılaştırmalı Rekabet Analizi”, **Ege Akademik Bakış**, 14 (2), 315-334.

Havrila, I., Gunawardana, P. (2003), “Analysing Comparative Advantage and Competitiveness: An Application to Australia’s Textile and Clothing Industries”, **Australian Economic Papers**, 42 (1), 103-117

Hinloopen, J., Marrewijk, C.V. (2001), “On the Empirical Distribution of the Balassa Index”, **Review of World Economics**, 137 (1), 1-35.

Ishchukova, N., Smutka, L. (2013), “Comparative Advantage: Products Mapping of the Russian Agricultural Exports”, **Agris on-line Papers in Economics and Informatics**, 5(3), 13-24.

Karaalp, Hacer Simay, Yılmaz, Nazire Deniz (2012), "Assessment of Trends in the Comparative Advantage and Competitiveness of the Turkish Textile and Clothing Industry in the Enlarged EU Market", **Fibres & Textiles in Eastern Europe**, 3 (92), Poland 2012, s. 811.

Konyalı, G., Emirhan, P.N. (2004), "Türk Cam Sanayii ve Seramik Sanayiinin Avrupa Birliği Piyasasındaki Ticaret Yapısı ve İhracat Performansı", **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 4(2), 27-40.

Kök, R. ve Çoban, O. (2005), "Türkiye Tekstil Endüstrisi ve Rekabet Gücü: AB Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Bir Analiz Örneği (1989–2001)", **İktisat, İşletme ve Finans Dergisi**, 20(228), 68–81

Laursen, K. (1998), "Revealed Comparative Advantage and the Alternatives as Measures of International Specialization", **Danish Research Unit for Industrial Dynamics (DRUID) Working Paper** No: 98-30.

Liesner, H. (1958), "The European Common Market and British Industry", **The Economic Journal**, 68(270): 302-311.

Ma, A.S. (2013), "Revealed Comparative Advantage Measure: ASEAN-China Trade Flows", **Journal of Economics and Sustainable Development**, 4(7), 136-145.

Mushanyuri, B.E., Mzumara, M. (2013), "An Assessment of Comparative Advantage of Mauritius", **European Journal of Sustainable Development**, 2 (3), 35-42.

Özçalık, M., Okur, A. (2013), "Türk tekstil ve hazır giyim sektörlerinin gümrük birliği sonrası AB-15 ülkeleri karşısındaki rekabet gücü", **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 11(1), 205-223.

Rahmaddi, R., Ichihashi, M. (2012), "The Changing Pattern of Export Structure and Competitiveness in Indonesia's Manufacturing Sectors: An Overview and Assessment", **IPEDR**, 36, 7-11

Saraçoğlu, B., Köse, N. (2000), "**Bazı Gıda Sanayilerinin Uluslararası Rekabet Gücü: Makarna, Bisküvi ve Un Sanayi**", Proje Raporu: 1-79.

Şahin, D. (2015), "Türkiye ve Çin'in Tekstil ve Hazır Giyim Sektöründe Rekabet Gücünün Analizi", **Akademik Bakış Dergisi**, 47, 155-171.

Şahin, D. (2016), "An Analysis on the International Competitiveness of Textile and Clothing Industry in ASEAN-5 Countries", **Uluslararası Hakemli Ekonomi Yönetimi Araştırmaları Dergisi**, 8, 14-25.

Şahinli, M. A. (2011), "Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi: Türkiye Pamuk Endüstrisi Üzerine Bir Uygulama", **Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, (21), 227-240.

Utkulu, U., İmer, H. (2009), "Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün Avrupa Birliği Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü Karşısındaki Rekabet Gücünün Alt Sektörler Düzeyinde Ölçülmesi", **Rekabet Dergisi**, 36, 3-43.

Widodo, T. (2008), "Shift in Comparative Advantage, Dynamic Market and Purchasing Power Parity in the East Asia", **Doctoral Thesis, Graduate School of Economics Hiroshima University of Economics, Hiroshima, Japan.**

www.intracen.org

www.tuik.gov.tr

Yang, Y. (1999), "China's Textile and Clothing Exports: Changing International Comparative Advantage and Its Policy Implications", **Asia Pacific Press, CEP 99-3.**